

Eduskunta
Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Hallituksen esitys laiksi sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottamisesta (HE 52/2017 vp) ja sosiaali- ja terveysministeriön muistio 25.5.2018

Hallituksen esityksessä esitetään nykyisen yksityisiä sosiaalipalveluja sekä yksityistä terveydenhuoltoa koskevan lainsäädännön mukaisen lupa- ja ilmoitusmenettelyn sijasta otettavaksi lakiin kaikkia palvelun tuottajia, myös julkisia palvelun tuottajia koskeva rekisteröintimenettely. Toiminnan aloittaminen edellyttäisi, että sekä palvelujen tuottaja, että palveluyksikkö olisi rekisteröity sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen tuottajien rekisteriin ja että rekisteröinnistä olisi annettu päätös. Kaikkien palvelun tuottajien taloudellisia edellytyksiä tarkasteltaisiin.

Sosiaali- ja terveysministerin kirjelmällä 24.5.2018 ja siihen liittyvällä muistiolla 25.5.2018 ehdotetaan tehtäväksi perustuslakivaliokunnan lausunnosta (PeVL 26/2017 vp) ja kuultavina olleiden asiantuntijoiden lausunnoista johtuvat muutokset. Lisäksi muutoksia on ehdotettu perustuen EU:n tietosuojaa-asetukseen ja uudistuksen aikataulun muutokseen.

Asian arviointia

Kuntaliitto viittaa asiasta aiemmin 7.6.2017 lausumaansa. Asiaa arvioitaessa on syytä ottaa huomioon myös uusi vallinnanvapauslakiehdotus (HE 16/2018) sekä siitä annettu perustuslakivaliokunnan lausunto (PeVL 15/2018). Niissä on korostettu julkisen palvelutuotannon merkitystä perustuslain 19 §:n 3 momentin tarkoittamien riittävien sosiaali- ja terveyspalvelujen turvaajana. Tämä on omiaan kyseenalaistamaan tuottajalain linjausta siitä, että julkiseen palvelutuotantoon on ulotettava vastaava rekisteröintivelvoite kuin yksityisille toimijoille.

Hallituksen esitys on rakennettu aiemman yksityisen sosiaali- ja terveyspalvelun lainsäädäntöä koskevan valmistelun pohjalle. Myöhemmin julkinen palveluntuotanto (eli sote-uudistuksen myötä jatkossa pääasiassa maakunnan liikelaitokset) on lisätty lain soveltamisalan piiriin. Lain sisällössä tätä ei ole juurikaan huomioitu. Tämä näkyy sekä säännöksissä, säännösten muodostamassa kokonaisuudessa sekä lain perusteluissa.

Esimerkkinä voidaan todeta, että lakiesityksen 3 pykälän 2 kohdan perusteluissa todetaan, että ehdotettua lakia käytännössä sovellettaisiin vain sellaisiin palveluihin, joita tässä laissa tarkoitettu palvelun tuottaja voi tuottaa palvelun luonne huomioon ottaen. Esimerkiksi toimenpiteet isyyden selvittämiseksi ja vahvistamiseksi sekä elatusavun vahvistamiseksi ovat julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä, joita voi hoitaa vain viranomainen. Perustelujen toteutus on hämmennystä herättävä, koska toisaalta lain soveltamisalaan katsotaan kuuluvan maakuntien liikelaitokset, jotka jatkossa hoitavat viranomaistehtäviä ml. ko. tehtävät.

Palvelun tuottajia koskevat edellytykset lakiesityksen 6 §:ssä ovat myös luonteeltaan sellaisia, että ne on laadittu yksityisiä palveluntuottajia silmällä pitäen. Esimerkkinä vaatimus siitä, että palvelun tuottaja ei ole konkurssissa. Toisaalta taas vaatimus siitä, että palvelun tuottaja ei ole käyttänyt määräämisvaltaansa yhteisössä, joka on viimeksi kuluneiden viiden vuoden aikana asetettu konkurssiin tai jonka konkurssi mainittuna aikana on rauennut varojen puutteessa, asettuu mielenkiintoiseen valoon, kun sitä tarkastellaan suhteessa siihen, että maakunnan liikelaitoksella on lakisääteinen velvollisuus tuottaa palveluja. Tulevassa murrosvaiheessa ei ole poissuljettua, että yksittäinen maakunnan omistama yhtiö joutuisi taloudellisiin vaikeuksiin ja tätä kautta ko. säännöksen nojalla maakunnan liikelaitoksen oikeus tuottaa palveluja kyseenalaistettaisiin.

Kuntaliitto toteaa, että kun sote- ja vallinnanvapausuudistuksen myötä entistä suurempi osa palvelutuotantosta uskotaan yksityisoikeudellisten toimijoiden (ml.

maakunnan omistamat osakeyhtiöt) vastuulle, tässä yhteydessä ei ole tarkoituksenmukaista ulottaa vastaavaa rekisteröintivelvollisuutta julkiselle palvelutuotannolle eli maakuntien liikelaitoksille. Rekisteröinti- ja valvontaviranomaisten resurssit tulisi kohdentaa erityisesti yksityisen sektorin valvontaan.

Jos julkinen palveluntuotanto halutaan vastaavanlaisen rekisteröintivelvoitteen piiriin, tulisi lainsäädäntö valmistella ottaen huomioon julkisen palvelutuotannon erityispiirteet. Julkinen palvelutoiminta perustuu toisaalla lainsäädännössä asetettuihin velvoitteisiin, toimintaan liittyy monin paikoin viranomaistehtäviä ja toiminnan rahoitus on perusteiltaan erilainen. Julkista palvelutoimintaa ei myöskään ohjaa pyrkimys taloudelliseen voittoon.

Ehdotettuja säännöksiä on syytä tarkastella muodostettaessa näkemystä tulevien maakuntien itsehallinnosta. Lailla maakunnalle säädettyjen tehtävien hoitamisen edellyttäessä rekisteröitymistä ja siitä tehtävää päätöstä silloinkin, kun kyse on julkisyhteisön eli maakunnan liikelaitoksen tuottamista palveluista, on omiaan lisäämään valvontaviranomaisten ohjausta ja valvontaa ja samalla myös kaventamaan maakuntien itsehallintoa. Erityistä perusteltua tarvetta ohjauksen ja etukäteisvalvonnan lisäämiseen ei kuitenkaan ole esitetty.

Kuntaliitto edellyttää, että lakiluonnoksen kustannusvaikutukset selvitetään perinpohjaisesti ja aiheutuneet kustannukset kompensoidaan täysimääräisesti tuleville maakunnille maakuntien rahoituslain 5 §:n mukaisesti. Kustannusvaikutusten arvioinnissa ei tule ottaa huomioon sellaisia säästöjä, joiden aiheutuminen on epävarmaa (esim. ko. tapauksessa kantelujen ja riskiperusteisten tarkastusten vähenemisen säästövaikutukseksi arvioitua 0,6 miljoonaa euroa).

Kuntaliitto edellyttää, että rekisteröintivaatimuksen ulottaminen nykyisiin kunnallisiin yksiköihin ei saa aiheuttaa tilannetta, jossa asiakkaiden tai potilaiden palvelujen jatkuvuus on uhattuna valvontaviranomaisten asettamien vaatimusten vuoksi. Tästä aiheutuvat mahdolliset investointitarpeet on selvitettävä ja korvattava maakunnille nyt käsiteltävänä olevasta laista aiheutuvina kustannuksina.

Todettakoon vielä, että vaativaa sosiaalihuoltoa tuottava palveluyksikkö on lakiesityksessä määritelty tavalla, joka tuottaa epäyhtenäisen joukon palveluyksiköitä. Kun kriteeriksi on asetettu sosiaalihuoltolain 33 a §:ssä tarkoitetut yhteen koottavat palvelut, joiden joukko sinänsä on epäselvä, sekä palvelut, joissa voidaan käyttää rajoitustoimenpiteitä, ei määrittely ole kovin tarkkarajainen. Erityisesti kun otetaan huomioon, että itsemääräämisoikeuslainsäädännön valmistelun myötä ko. yksiköiden määrä todennäköisesti vielä kasvaa.

Sami Uotinen
Johtava lakimies